

PRACE NAUKOWE

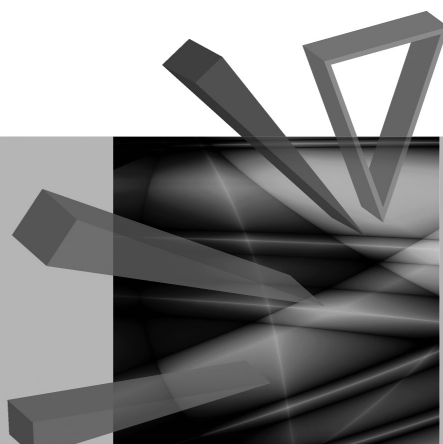
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

296

Kryzys finansowy a programowanie rozwoju jednostek przestrzennych

Redaktorzy naukowi

Stanisław Korenik

Anna Mempel-Śnieżyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: K. Halina Kocur

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-318-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
Agata Bury: Deficyt budżetowy w jednostkach samorządu terytorialnego na przykładzie województwa łódzkiego	11
Piotr Bury, Paweł Dziekański: Sytuacja finansowa powiatów województwa świętokrzyskiego w latach 2008-2010	24
Jacek Chądzyński: Współpraca polskich gmin z organizacjami pozarządowymi – prezentacja wyników badań	36
Adam Dąbrowski: Rewitalizacja jako instrument polityki rozwoju regionalnego w wymiarze lokalnym.	46
Niki Derlukiewicz: Działania podejmowane w Unii Europejskiej na rzecz wspierania innowacyjności gospodarki	56
Dariusz Głuszczyk: Strategia, polityka i system innowacji w regionie – ujęcie teoretyczne	65
Piotr Hajduga: Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce a kryzys finansowy i gospodarczy	76
Krzysztof Heffner, Brygida Klemens: Koncepcje zmian i nowe procesy przestrzenne na obszarach wiejskich w Polsce	90
Marian Kachniarz: Konsolidacja a efektywność w ochronie zdrowia	102
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Idea miast partnerskich. Przykład Łodzi ..	113
Iryna Kaminska: Financial tools of stimulation of social and economic development of a region	129
Nadiya Khvyshchun: Sytuacja finansowa regionów Ukrainy: okres przed- i pokryzysowy	139
Brygida Klemens: Dostęp do usług publicznych na obszarach wiejskich województwa opolskiego	151
Stanisław Korenik: Globalizacja i gospodarka oparta na wiedzy a nowa przestrzeń gospodarcza	164
Lubov Kovalska: Questions of the assessment and building of Ukraine regions competitiveness	176
Agnieszka Krześ: Rozwój infrastruktury transportu i łączności dużych miast Dolnego Śląska w dobie kryzysu	186
Andrzej Łuczyszyn: Globalizacja i lokalizm w rozwoju lokalnym – wybrane elementy	197
Marian Maciejuk: Fundusze unijne jako źródło zasilania budżetów jednostek samorządowych na Dolnym Śląsku	205
Anna Mempel-Śnieżyk: Władze samorządowe a programowanie rozwoju lokalnego	215

Katarzyna Miszczak: Sytuacja społeczno-gospodarcza polskich województw w dobie obecnego kryzysu finansowego	227
Jarosław Michał Nazarczuk: Specjalne strefy ekonomiczne motorem wzrostu w czasach kryzysu?	241
Mirosława Marzena Nowak: Wpływ spółdzielni mleczarskich na przemiany przestrzenne, ekonomiczne i środowiskowe we współczesnej gospodarce.....	251
Oğuz Özbek: Demarcation problem of spatial planning in the normative regions of Turkey: the provincial development strategy of Kayseri.....	261
Valentina Pidlisnyuk, Lesia Sokol: Approaches to the implementation of sustainable agriculture at the local level: case of Kyiv region, Ukraine	270
Andrew B. Pochtovyuk, Katerina A. Pryakhina: Regional aspects of the management of higher economic education in Ukraine.....	277
Aldona Podgórnai-Krzykacz: Samorząd gminny w relacjach z administracją rządową – prezentacja wyników badań	285
Jacek Potocki, Zbigniew Piepiora: Uwarunkowania rozwoju rekreacji zimowej we wschodnich Karkonoszach	295
Małgorzata Rogowska: Gospodarka oparta na wiedzy w dobie globalizacji	308
Karolina Rosomacha: Sytuacja Republiki Czeskiej w kontekście rozwoju regionalnego po roku 2000	317
Małgorzata Twardzik: Znaczenie centrów handlowych dla funkcjonowania jednostek osadniczych w strefie zewnętrznej metropolii w województwie śląskim.....	327
Kinga Wasilewska: Samorząd terytorialny kontra alternatywne metody finansowania	338
Marek Wojciechowski: Zamożność a koszt władzy samorządowej w dużych miastach polskich	348

Summaries

Agata Bury: Budget deficit in local government units on the example of Łódź Voivodeship	23
Piotr Bury, Paweł Dziekański: Financial situation of poviats in Świętokrzyskie Voivodeship in 2008-2010	35
Jacek Chądzyński: Co-operation between communities and non-governmental organizations in Poland – presentation of study results.....	45
Adam Dąbrowski: Revitalization as an instrument of regional development policy in the local dimension.....	55
Niki Derlukiewicz: Activities undertaken in the European Union to promote innovation	64

Dariusz Głuszcuk: Innovation strategy, policy and system in the region – theoretical approach.....	75
Piotr Hajduga: Special economic zones in Poland vs. financial and economic crisis.....	89
Krystian Heffner, Brygida Klemens: Concepts of changes and new spatial processes in rural areas of Poland	101
Marian Kachniarz: Consolidation vs. efficiency in health care	112
Magdalena Kalisiak-Mędelska: The idea of partner cities. The example of Łódź.....	128
Iryna Kaminska: Instrumenty finansowe stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.....	138
Nadiya Khvyshechun: Ukrainian regions financial situation: before and post-crisis period	150
Brygida Klemens: Access to public services in rural areas of Opole Voivodeship	163
Stanisław Korenik: Globalization and knowledge based on economy vs. new economic space.....	175
Lubov Kovalska: Kwestie oceny i budowania konkurencyjności regionów Ukrainy.....	185
Agnieszka Krześ: Development of transport and communication infrastructure in big cities of Lower Silesia in the time of crisis	196
Andrzej Łuczyszyn: Globalization and localism in local development – selected elements	204
Marian Maciejuk: European Union funds as the supporting source for budgets of self-government units in Lower Silesia region	214
Anna Mempel-Śnieżyk: Local authorities vs. local development programming	226
Katarzyna Miszczak: Social and economic situation of Polish voivodeships in the present financial crisis	240
Jarosław Michał Nazarczuk: Are Polish Special Economic Zones growth poles at the time of austerity?.....	249
Mirosława Marzena Nowak: Influence of dairy cooperatives on space, economic, and environmental changes in modern economy.....	260
Oğuz Özbek: Problem rozgraniczania planowania przestrzennego w normatywnych regionach Turcji: lokalna strategia rozwoju Kayseri.....	269
Valentina Pidlisnyuk, Lesia Sokol: Podejścia do wdrażania zrównoważonego rozwoju w rolnictwie na poziomie lokalnym na przykładzie regionu kijowskiego – Ukraina	276
Andrew B. Pochtovyuk, Katerina A. Pryakhina: Regionalne aspekty zarządzania wyższą edukacją ekonomiczną na Ukrainie	284
Aldona Podgórnjak-Krzykacz: Local government in its relations with central government – presentation of survey results.....	294

Jacek Potocki, Zbigniew Piepiora: Conditions for the development of winter recreation in the eastern part of the Karkonosze Mountains.....	307
Małgorzata Rogowska: Knowledge based economy in the age of globalization	316
Karolina Rosomacha: Situation of regional development in the Czech Republic after 2000	326
Małgorzata Twardzik: Impact of shopping centers for the functioning of settlement units in the outer metropolitan area in Upper Silesian Voivodeship	337
Kinga Wasilewska: Local government vs. alternative financing methods.....	347
Marek Wojciechowski: Affluence vs. the cost of local government authority in Polish major cities.....	358

Piotr Hajduga

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE W POLSCE A KRYZYS FINANSOWY I GOSPODARCZY

Streszczenie: Specjalne strefy ekonomiczne to jeden z instrumentów polityki regionalnej prowadzonej w Polsce. Nadrzędnym celem ich tworzenia było przyciągnięcie kapitału dla aktywizacji gospodarczej poszczególnych obszarów, co doprowadzić miało w konsekwencji do przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego danego regionu. Wśród celów pośrednich wyróżnić należy przede wszystkim zwiększenie zatrudnienia, czyli poprawę sytuacji na rynku pracy. W niniejszym artykule szczególną uwagę poświęcono efektom funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych zlokalizowanych na terytorium Polski, począwszy od roku 2008, tj. roku uznawanego za początek globalnego kryzysu finansowego i gospodarczego.

Słowa kluczowe: specjalna strefa ekonomiczna, kryzys finansowy i gospodarczy, wielowymiarowa analiza porównawcza, efekty funkcjonowania SSE w Polsce.

1. Wstęp

Jednym z najbardziej doniosłych skutków przemian ustrojowych podjętych w Polsce po 1989 r. była zmiana jakościowa prowadzonych działań z zakresu polityki regionalnej. Dotyczyła ona zarówno zwiększenia zakresu kompetencji różnych jednostek w kreowaniu pozytywnego środowiska dla procesów związanych z rozwojem regionalnym, jak i ustanowienia całkiem nowego paradygmatu wzajemnych powiązań i zależności pomiędzy organami administracji centralnej, władzami regionalnymi oraz samorządem terytorialnym¹. Przeobrażenia systemowe ujawniły ogromne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i zainwestowania infrastrukturalnego poszczególnych regionów, pociągające za sobą znaczne rozpiętości w poziomie i warunkach życia ludności. Gwałtownym zmianom strukturalnym towarzyszyło wiele zjawisk negatywnych, takich jak głęboka recesja gospodarcza dużych obszarów kraju, przejawiająca się m.in. w upadku starych regionów przemysłowych, we wzroście bezrobocia czy zubożeniu społeczeństwa. Zaistniała sytuacja

¹ M. Kolczyński, W. Wojtasik (red.), *Innowacyjne i społeczne oddziaływanie specjalnych stref ekonomicznych i klastrów w Polsce*, Towarzystwo Inicjatyw Naukowych, Katowice 2010, s. 5.

wymagała więc podjęcia przez państwo zdecydowanych działań w skali zarówno krajowej, jak i regionalnej².

Pojawienie się w Polsce specjalnych stref ekonomicznych (SSE), jako nowego instrumentu polityki regionalnej państwa, było związane z potrzebą aktywnego stymulowania rozwoju różnych regionów kraju przez nakierowanie na ich obszar strumieni inwestycji. Z tego punktu widzenia strefy ekonomicznie uprzywilejowane należy traktować jako wyraz interwencjonizmu państwa, którego założonym efektem ma być wyrównywanie dysproporcji w rozwoju poszczególnych regionów przez aktywne wpływanie na uwarunkowania społeczne i gospodarcze³.

Formalnie specjalne strefy ekonomiczne to administracyjnie wyodrębnione, niezamieszkałe obszary, na których inwestorzy, zarówno krajowi, jak i zagraniczni, mogą prowadzić działalność gospodarczą na preferencyjnych warunkach. Oznacza to, iż podmioty zlokalizowane w obrębie stref ekonomicznie uprzywilejowanych, spełniające warunki w zakresie wielkości nakładów inwestycyjnych i/lub utworzonych nowych miejsc pracy, mogą korzystać z pomocy publicznej w formie zwolnienia z podatku dochodowego (CIT – od osób prawnych, lub PIT – od osób fizycznych, w zależności od formy prawnej prowadzenia działalności gospodarczej) oraz podatku od nieruchomości.

Celem funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych jest przyspieszenie rozwoju gospodarczego wybranych części terytorium kraju, w szczególności przez⁴:

- rozwój określonych dziedzin działalności gospodarczej,
- rozwój nowych rozwiązań technicznych i technologicznych oraz ich wykorzystanie w gospodarce narodowej,
- rozwój eksportu,
- zwiększenie konkurencyjności wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług,
- zagospodarowanie istniejącego majątku przemysłowego i infrastruktury gospodarczej,
- tworzenie nowych miejsc pracy,
- zagospodarowanie niewykorzystanych zasobów naturalnych z zachowaniem zasad równowagi ekologicznej.

Ocena realizacji celów stawianych w chwili tworzenia specjalnych stref ekonomicznych w Polsce opiera się na przyjęciu założenia, iż w całości stanowią one bazę dla wsparcia procesów restrukturyzacyjnych poszczególnych regionów. Ich waga, choć na pewno różna, łącznie powinna w sposób widoczny przyczyniać się do aktywizacji przemian społeczno-gospodarczych wybranych obszarów kraju. Cele stawiane przed strefami ekonomicznie uprzywilejowanymi mają charakter długoter-

² P. Hajduga, *Instytucja specjalnej strefy ekonomicznej jako instrument polityki regionalnej państwa*, rozprawa doktorska (niepublikowana), Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2010, s. 4.

³ M. Kolczyński, W. Wojtasik (red.), wyd. cyt., s. 5.

⁴ Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (DzU 1994, nr 123, poz. 600, tekst jednolity: DzU 2007, nr 42, poz. 274, z późn. zm.), art. 3.

minowy, a ich osiągnięcie jest uzależnione również od czynników zewnętrznych, takich jak ogólna koniunktura gospodarcza, klimat sprzyjający lokowaniu inwestycji, a także efekty polskiego członkostwa w Unii Europejskiej⁵.

W Polsce funkcjonuje obecnie 14 specjalnych stref ekonomicznych, tj. kamienogórska SSE Małej Przedsiębiorczości, katowicka SSE, kostrzyńsko-słubicka SSE, Krakowski Park Technologiczny, legnicka SSE, łódzka SSE, SSE EURO-PARK Mielec, pomorska SSE, śląska SSE, SSE „Starachowice”, suwalska SSE, tarnobrzeska SSE „EURO-PARK WISŁOSAN”, wałbrzyska SSE „INVEST-PARK” oraz warmińsko-mazurska SSE. Według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r., specjalne strefy ekonomiczne, a dokładniej działające w ich ramach podstrefy, obejmowały tereny zlokalizowane w 143 miastach i 203 gminach, o łącznej powierzchni 15 045,79 ha zagospodarowanej w 61,04%. Na koniec 2011 r. nakłady inwestycyjne w strefach ekonomicznie uprzywilejowanych wyniosły łącznie 79 670,1 mln zł, a na obszarze wszystkich stref pracowało ogółem 241 594 osoby.

Celem artykułu jest analiza efektów funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych zlokalizowanych na terytorium Polski, począwszy od roku 2008, który to przez wielu naukowców uważany jest za początek światowego kryzysu finansowego i gospodarczego. Źródłem danych liczbowych były raporty Ministerstwa Gospodarki.

2. Metodologia badania

W literaturze przedmiotu pojawia się wiele opracowań odnoszących się do roli i znaczenia specjalnych stref ekonomicznych w zakresie wspierania rozwoju regionalnego. Prezentowane są różne taktyki i podejścia do metodologii badania oddziaływań obszarów uprzywilejowanych na możliwości rozwoju regionu. Wśród istotnych kryteriów, pozwalających dokonać takiej oceny, znajdują się najczęściej stopień zagospodarowania gruntów, liczba przedsiębiorstw działających w strefie, liczba nowo utworzonych i utrzymanych miejsc pracy czy też stopień zaangażowania nakładów inwestycyjnych. Nie zawsze jednak wskazane parametry oddają w sposób właściwy aktywność stref ekonomicznie uprzywilejowanych⁶.

Porównanie funkcjonujących w Polsce specjalnych stref ekonomicznych jest zadaniem trudnym ze względu na fakt, że osiągnięte przez nie rezultaty zależą nie tylko od umiejętności zarządu i efektywności jego działania, lecz także w dużym stopniu od indywidualnej specyfiki każdej ze stref związanej z ich otoczeniem oraz lokalizacją. Mając to na uwadze, jak również dostępność wyników operacyjno-finansowych publikowanych przez Ministerstwo Gospodarki, do oceny efektywności funkcjono-

⁵ M. Kolczyński, W. Wojtasik (red.), wyd. cyt., s. 6.

⁶ S. Susmarski, *Zasady pomiaru efektywności specjalnych stref ekonomicznych*, [w:] E. Urbańczyk (red.), *Strategie wzrostu wartości przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007, s. 448.

wania specjalnych stref ekonomicznych wybrane zostały następujące obiektywne cechy (zmienne):

- liczba ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w strefie,
- poniesione nakłady inwestycyjne,
- utworzone miejsca pracy,
- powierzchnia całkowita strefy,
- nakłady na budowę infrastruktury,
- wynik finansowy spółek zarządzających strefami.

W celu zapewnienia porównywalności wyników z poszczególnych okresów procedurą badawczą zostały objęte lata 2008-2011.

Ze względu na to, że do badania przyjęto sześć cech różniących się nie tylko skalą wartości, ale także niejednakowymi jednostkami miary (ilość w liczbach całkowitych, nakłady, wynik finansowy w zł, powierzchnia w ha), należało dokonać wyboru metody badawczej umożliwiającej porównanie i analizę. Metodą przydatną do badań okazała się jedna z metod stosowanych w wielowymiarowej analizie porównawczej, tzw. metoda porządkowania liniowego odległości od obiektu wzorcowego.

W niniejszej analizie przyjęto do badania 14 obiektów – specjalnych stref ekonomicznych określonych 6 cechami (zmiennymi) za pomocą metody wzorca rozwoju.

Badany jest wektor:

$$\mathbf{X} = [X_1, X_2, X_3, X_4, X_5, X_6],$$

gdzie: X – reprezentant pojedynczego obiektu, składowe $X_1, X_2, X_3, X_4, X_5, X_6$ – wartości cech (odpowiednio: liczba ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w strefie, poniesione nakłady inwestycyjne, utworzone miejsca pracy, powierzchnia całkowita strefy, nakłady na budowę infrastruktury oraz wynik finansowy spółek zarządzających strefami).

W celu ujednoczenia jednostek miary zmiennych oraz ujednoczenia rzędów wielkości zmiennych w badaniach praktycznych zjawisk złożonych stosuje się normalizację wszystkich zmiennych. Na potrzeby badania efektywności funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych do normalizacji danych zastosowano tzw. proces standaryzacji. Po standaryzacji wartości wszystkich zmiennych są niemianowane i ujednoczane pod względem zmienności i położenia. Dla zmiennych standaryzowanych:

- średnia arytmetyczna = 0,
- odchylenie standardowe = 1.

Wzajemnego porównywania złożonych obiektów dokonuje się, mierząc ich wzajemne odległości. Odległość między obiektami definiowana jest jako funkcja przyporządkowująca parze obiektów jedną nieujemną wartość. Nieformalnie, intuicyjnie, przyjmuje się, że dwa obiekty są podobne do siebie, jeżeli ich odległość jest

jak najmniejsza. Rozumując w ten sposób, można powiedzieć, że jeżeli odległość między badanymi obiektami jest zerowa, to obiekty są identyczne.

W zastosowanej metodzie porządkowania liniowego obliczenia odległości dokonano dla każdego obiektu od abstrakcyjnego obiektu wzorcowego. Obiekt wzorcowy, tzw. wzorzec rozwoju \mathbf{z}_0 , to wektor o najlepszych wartościach dla każdej zmiennej

$$\mathbf{z}_0 = [z_{01} \ z_{02} \ z_{03} \ z_{04} \ z_{05} \ z_{06}],$$

gdzie najlepsze wartości dla stymulant to wartości maksymalne badanych cech, a dla destymulant – wartości minimalne⁷.

Badane zmienne w przypadku analizy efektywności funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych to stymulanty (im wyższa wartość, tym korzystniejsze położenie badanego obiektu – specjalnej strefy ekonomicznej).

3. Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce w latach 2008-2011

Analiza efektywności funkcjonowania stref ekonomicznie uprzywilejowanych i ich wpływu na otoczenie jest zadaniem bardzo skomplikowanym. Związane jest to z wieloma problemami uniemożliwiającymi syntetyczną ich ocenę. Pierwsza grupa problemów dotyczy samej przestrzeni, w której dokonuje się badań. Zmiany podziału administracyjnego kraju poważnie zakłócają możliwość zachowania ciągłości agregacji danych. Następną przeszkodą jest brak należytej dokumentacji, która mogłaby świadczyć o występowaniu poszukiwanych prawidłowości. Dlatego też pełna analiza nie jest możliwa do wykonania, a niektóre jej elementy mogą być oparte jedynie na niemierzalnych sądach na temat występowania danego zjawiska. Kolejna grupa problemów wynika bezpośrednio z charakteru obiektu badawczego, tj. specjalnej strefy ekonomicznej. Jej zmienność w czasie i przestrzeni rodzi wiele niedoskonałości, które prowadzą do komplikacji w dynamicznej analizie zjawiska. Z jednej strony nie jesteśmy w stanie określić, czy zachodzące w ciągu ostatnich lat przemiany są wynikiem działania zastosowanego instrumentu, czy może stanowią jedynie wynik opóźnień czasowych w relacji „nakłady-efekty”, zbieżny ze stosowanymi wcześniej rozwiązaniami⁸. Określenie znaczenia i wpływu stref ekonomicznie uprzywilejowanych na rozwój regionalny wymaga badania procesów inwestycyjnych w układzie podstref. Jednak uzyskanie pełnych i wiarygodnych informacji,

⁷ Jeżeli badana cecha jest dominantą, to należy przekształcić ją do postaci stymulanty lub destymulanty.

⁸ P. Broszkiewicz, *Specjalne strefy ekonomiczne jako czynnik rozwoju regionalnego (na przykładzie Dolnego Śląska w latach 1997-2005)*, rozprawa doktorska (niepublikowana), Akademia Ekonomiczna im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2006.

np. o wartości zainwestowanego kapitału czy wielkości zatrudnienia w poszczególnych podstrefach, jest czasami wręcz niemożliwe.

Wobec powyższej argumentacji zasadna wydaje się propozycja przeprowadzenia dynamicznej analizy specjalnych stref ekonomicznych zlokalizowanych na terytorium Polski, uzupełnionej o elementy wielowymiarowej analizy porównawczej. Dla wyraźnego zaobserwowania zróżnicowania strefowego szczególną uwagę zwrócono na podstawowe wskaźniki charakteryzujące poszczególne obszary, tj. liczbę ważnych zezwoleń, poniesione nakłady inwestycyjne, utworzone miejsca pracy, powierzchnię całkowitą strefy, nakłady na budowę infrastruktury oraz wynik finansowy spółek zarządzających. Natomiast w niniejszym artykule wnikliwej analizie poddano jedynie liczbę ważnych zezwoleń, poniesione nakłady inwestycyjne, a także utworzone miejsca pracy.

Tabele 1-4 zawierają dane źródłowe 6 cech dla 14 specjalnych stref ekonomicznych w latach 2008-2011.

Tabela 1. Zestawienie wyników operacyjno-finansowych specjalnych stref ekonomicznych za rok 2008

Strefa	Cecha (stan na koniec roku 2008)					
	1	2	3	4	5	6
Kamiennogórska	44	1 332,90	4 469	338,70	19,20	22,00
Katowicka	186	13 843,70	42 593	1 544,18	287,20	8 830,70
Kostrzyńsko-Słubicka	110	3 125,10	16 446	1 186,38	104,80	4 531,00
Krakowska	47	1 243,10	7 699	416,67	39,00	696,30
Legnicka	54	4 024,00	8 698	457,49	49,20	6 594,00
Łódzka	109	5 801,10	18 983	908,20	156,70	7 269,60
Mielecka	106	3 781,90	15 824	925,67	206,90	8 944,60
Pomorska	62	3 701,80	17 545	1 161,87	190,70	25 352,30
Słupska	51	728,30	2 728	401,09	16,30	3 321,90
Starachowicka	77	980,20	8 030	580,76	7,10	284,30
Suwalska	52	1 341,40	5 132	342,77	22,70	-292,70
Tarnobrzaska	112	4 733,00	22 538	1 336,44	168,20	5 614,00
Wałbrzyska	131	9 626,70	30 924	1 544,68	276,40	38 176,50
Warmińsko-Mazurska	55	2 442,50	8 933	700,21	78,20	-1 843,10
Razem	1196	56 705,70	210 542	11 845,11	1 622,60	107 501,40
Średnia	85	4 050,41	15 039	846,08	115,90	7 678,67
Odchylenie standardowe	40	3 558,06	10 804	429,07	94,52	10 677,62

Objaśnienia: 1 – liczba ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej narastająco, 2 – nakłady inwestycyjne narastająco (w mln zł), 3 – utworzone miejsca pracy narastająco, 4 – powierzchnia całkowita strefy (w ha), 5 – nakłady na budowę infrastruktury narastająco (w mln zł), 6 – wynik finansowy spółek zarządzających strefami w danym roku (w tys. zł).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

Tabela 2. Zestawienie wyników operacyjno-finansowych specjalnych stref ekonomicznych za rok 2009

Strefa	Cecha (stan na koniec roku 2009)					
	1	2	3	4	5	6
Kamiennogórska	41	1 436,20	4 087	368,78	19,20	146,20
Katowicka	192	16 025,30	40 724	1 544,18	320,90	4 039,90
Kostrzyńsko-Słubicka	106	3 332,70	15 601	1 258,33	123,30	1 897,10
Krakowska	54	1 564,10	8 594	528,83	40,60	184,00
Legnicka	53	4 257,60	8 079	457,49	49,30	1 373,90
Łódzka	121	7 163,80	20 844	1 162,30	195,50	7 391,60
Mielecka	128	4 177,10	15 558	998,53	229,30	5 206,10
Pomorska	68	5 910,10	19 013	1 220,11	207,50	1 336,10
Słupska	47	769,10	2 383	401,09	23,00	896,70
Starachowicka	73	1 260,20	6 512	580,45	7,20	249,30
Suwalska	53	1 376,50	5 026	342,77	22,70	-1261,30
Tarnobrzaska	115	5 459,40	23 335	1 336,44	181,00	4 897,70
Wałbrzyska	141	11 219,80	28 473	1 651,52	317,70	5 940,70
Warmińsko-Mazurska	61	2 637,80	9 799	782,05	83,60	2 640,60
Razem	1253	66 589,70	208 028	12 632,87	1 820,80	34 938,60
Średnia	90	4 756,41	14 859	902,35	130,06	2 495,61
Odchylenie standardowe	43	4 176,84	10 451	444,87	107,39	2 491,46

Objaśnienia: jak w tab. 1.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

Tabela 3. Zestawienie wyników operacyjno-finansowych specjalnych stref ekonomicznych za rok 2010

Strefa	Cecha (stan na koniec roku 2010)					
	1	2	3	4	5	6
Kamiennogórska	46	1 551,10	4 349	367,14	19,50	300,20
Katowicka	201	16 869,60	43 473	1 917,68	346,90	5 259,50
Kostrzyńsko-Słubicka	112	3 786,30	17 252	1 267,49	139,10	300,70
Krakowska	58	1 655,70	8 936	523,40	49,40	451,70
Legnicka	53	4 568,80	8 803	1 041,84	51,40	1 830,00
Łódzka	142	8 184,80	23 248	1 198,70	250,60	6 405,80
Mielecka	150	4 690,30	16 516	1 134,96	267,80	6 345,10
Pomorska	75	6 727,40	19 275	1 239,96	288,60	22 863,00
Słupska	45	963,60	2 683	401,09	39,10	1 547,00
Starachowicka	70	1 528,90	6 349	595,81	7,60	132,80
Suwalska	56	1 474,90	5 471	342,77	22,70	-1847,60
Tarnobrzaska	121	6 081,40	27 832	1 551,91	214,30	4 802,10
Wałbrzyska	159	12 105,40	30 057	1 685,13	351,00	22 708,40
Warmińsko-Mazurska	66	3 033,40	10 558	838,94	124,80	245,10
Razem	1354	73 221,60	224 802	14 106,82	2172,80	71 343,80
Średnia	97	5 230,11	16 057	1 007,63	155,20	5 095,99
Odchylenie standardowe	48	4427,17	11 357	493,64	123,21	7 636,64

Objaśnienia: jak w tab. 1.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

Tabela 4. Zestawienie wyników operacyjno-finansowych specjalnych stref ekonomicznych za rok 2011

Strefa	Cecha (stan na koniec roku 2011)					
	1	2	3	4	5	6
Kamiennogórska	50	1 667,20	4 618	367,14	20,10	492,10
Katowicka	211	18 154,60	48 541	1 929,15	371,20	6 018,10
Kostrzyńsko-Słubicka	124	4 215,50	19 089	1 454,47	189,40	6 483,00
Krakowska	66	1 773,80	9 790	558,72	153,20	488,30
Legnicka	49	4 889,00	9 300	1 041,84	53,60	2 897,80
Łódzka	154	9 033,10	24 824	1 276,63	281,30	6 234,80
Mielecka	162	5 097,00	18 387	1 246,00	302,00	7 623,80
Pomorska	85	7 298,90	18 812	1 314,63	301,10	1 708,60
Słupska	52	1 106,50	3 390	401,09	70,90	3 130,50
Starachowicka	73	1 621,00	7 270	612,91	9,70	4 38,00
Suwalska	60	1 596,70	5 452	342,77	22,70	-1295,50
Tarnobrzaska	135	6 792,90	28 710	1 587,78	249,70	8 852,70
Wałbrzyska	174	13 095,00	31 276	2 073,72	361,80	8 575,50
Warmińsko-Mazurska	71	3 328,90	12 135	838,94	129,50	219,80
Razem	1466	79 670,10	241 594	15 045,79	2516,20	51 867,50
Średnia	105	5 690,72	17 257	1 074,70	179,73	3 704,82
Odchylenie standardowe	52	4779,15	12 268	553,53	126,72	3 364,81

Objaśnienia: jak w tab. 1.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

Do końca 2011 r. w specjalnych strefach ekonomicznych zlokalizowanych na terytorium Polski wydano łącznie 1466 zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej, z czego 188 w samym tylko roku 2011, co stanowiło 12,8% ogółu ważnych pozwoleń. W latach 2008-2011 liczba ważnych zezwoleń zwiększyła się o 270 szt., osiągając dynamikę 122,6%. Dynamika ta uległa osłabieniu w latach 2008-2009, kiedy to liczba ważnych pozwoleń wzrosła z 1196 na koniec 2008 r. do 1253 na koniec 2009 r., tj. o 4,8%. Spadek liczby ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w 2009 r. w stosunku do roku poprzedniego zanotowano w pięciu obszarach uprzywilejowania inwestycyjnego, tj. w strefach: słupskiej (o 7,8%), kamiennogórskiej (o 6,8%), starachowickiej (o 5,2%), kostrzyńsko-słubickiej (o 3,6%), a także legnickiej (o 1,9%). Przyjąć można zatem, że była to tendencja ogólna, spowodowana światowym spowolnieniem tempa wzrostu gospodarczego.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r., z ogólnej liczby ważnych pozwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej (w ujęciu narastającym) najwięcej przypadało na katowicką SSE (211 zezwoleń). Na drugim miejscu pod tym względem znalazła się strefa wałbrzyska (174), a na trzecim SSE EURO-PARK Mielec (162). Kolejne miejsca zajęły strefy: łódzka (154 pozwolenia), tarnobrzaska (135) i ko-

strzyńsko-słubicka (124). Natomiast najmniejszą liczbę inwestorów przyciągnęła legnicka SSE (49 zezwoleń).

Największy przyrost liczby ważnych pozwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w 2011 r. w stosunku do roku 2008 wystąpił w strefach: mieleckiej (ze 106 do 162, a więc o 56 zezwolenia, dynamika 152,8%), łódzkiej (odpowiednio ze 109 do 154, tj. o 45 pozwoleń, dynamika 141,3%) oraz wałbrzyskiej (ze 131 do 174, czyli o 43 zezwolenia, dynamika 132,8%). Natomiast w przypadku legnickiej SSE odnotowano spadek liczby ważnych pozwoleń z 54 na koniec 2008 r. do 49 na koniec 2011, tj. o 9,3%. Również w strefie starachowickiej nastąpił w analizowanym okresie spadek liczby ważnych pozwoleń z 77 do 73, tj. o 5,2%.

Jednym z ważniejszych kryteriów, na podstawie których można ocenić efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych zlokalizowanych na terytorium Polski, jest wielkość dokonywanych na ich obszarze inwestycji. Do końca 2011 r. przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na terenie wszystkich stref ekonomicznie uprzywilejowanych ponieśli nakłady inwestycyjne w wysokości 79 670,10 mln zł, co w stosunku do roku 2008 stanowiło wzrost o 22 964,40 mln zł, tj. o 40,5%. Warto także zaznaczyć, że tempo wzrostu skumulowanej wartości inwestycji spada z roku na rok (począwszy od 2006 r.), co jest po części spowodowane kryzysem finansowym i gospodarczym.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r. największy udział w łącznej kwocie inwestycji miała katowicka SSE – 22,8%. Za nią znajdowała się strefa wałbrzyska z udziałem na poziomie 16,4%. Udział inwestycji poniesionych w łódzkiej SSE w łącznej kwocie wydatków inwestycyjnych wyniósł na koniec 2011 r. 11,3%. Na terenie pozostałych jedenastu specjalnych stref ekonomicznych udział inwestycji w łącznych nakładach nie przekroczył 10%. Najgorzej pod tym względem wypadła strefa słupska. Udział tej strefy w całości inwestycji kształtował się na poziomie 1,4%.

W 2011 r. znaczący wzrost dynamiki wydatków inwestycyjnych w stosunku do roku 2008 zanotowano w pomorskiej SSE (o 97,2%). Relatywnie wysoka dynamika nakładów inwestycyjnych wystąpiła także w strefach: starachowickiej (o 65,4%), łódzkiej (o 55,7%) oraz słupskiej (o 51,9%). Dynamika wydatków inwestycyjnych w poszczególnych latach i strefach zlokalizowanych na terytorium Polski była zróżnicowana i uwarunkowana wieloma czynnikami, ze strony zarówno spółek zarządzających w zakresie pozyskiwania inwestorów, jak i możliwości samych przedsiębiorców. Trudno jest jednak oczekiwać równomiernej tendencji wzrostowej, ponieważ napływ inwestorów nie jest systematyczny. Wystarczy bowiem jedna duża inwestycja, aby dynamika nakładów inwestycyjnych w danym roku istotnie się zwiększyła.

Równie ważnym kryterium co wydatki inwestycyjne, na podstawie którego można ocenić efekty funkcjonowania stref ekonomicznie uprzywilejowanych zlokalizowanych na obszarze Polski, jest osiągnięty w nich poziom zatrudnienia. Do końca 2011 r. przedsiębiorcy prowadzący działalność gospo-

darczą na terenie wszystkich specjalnych stref ekonomicznych zatrudniali łącznie 241 594 osoby. W latach 2008-2011 zatrudnienie ogółem wzrosło o 31 052 osoby, osiągając dynamikę 114,7%. Dynamika ta uległa osłabieniu w latach 2008-2009, kiedy to liczba miejsc pracy spadła z 210 542 na koniec 2008 r. do 208 028 na koniec 2009 r., tj. o 1,2%. Spadek zatrudnienia ogółem w 2009 r. w stosunku do roku poprzedniego odnotowano w dziewięciu obszarach uprzywilejowania inwestycyjnego, tj. w strefach: starachowickiej (o 18,9%), słupskiej (o 12,6%), kamiennogórskiej (o 8,5%), wałbrzyskiej (o 7,9%), legnickiej (o 7,1%), kostrzyńsko-słubickiej (o 5,1%), katowickiej (o 4,4%), suwalskiej (o 2,1%), a także mieleckiej (o 1,7%). Przyjąć można zatem, że była to tendencja ogólna, spowodowana załamaniem koniunktury gospodarczej. Równie istotnym czynnikiem, który przyczynił się do spadku zatrudnienia ogółem, był wzrost liczby inwestycji innowacyjnych, gdzie stosowane technologie w dużej mierze zastępują pracę ludzką.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r., największy udział w zatrudnieniu ogółem przypadła na katowicką SSE – 20,1%. Na drugiej pozycji pod tym względem uplasowała się strefa wałbrzyska z udziałem wynoszącym 12,9%. Udział zatrudnionych w tarnobrzyskiej SSE „EURO-PARK WISŁOSAN” w zatrudnieniu ogółem wyniósł na koniec 2011 r. 11,9%. Natomiast najgorzej pod tym względem wypadły strefy słupska i kamiennogórska. Udział tych stref w zatrudnieniu ogółem kształtował się odpowiednio na poziomie 1,4 i 1,9%

Największy przyrost zatrudnienia ogółem w 2011 r. w stosunku do roku 2008 wystąpił w strefach: warmińsko-mazurskiej (o 35,8%), łódzkiej (o 30,8%), tarnobrzyskiej (o 27,4%) oraz krakowskiej (o 27,2%). Natomiast w przypadku SSE „Starachowice” odnotowano spadek zatrudnienia ogółem z 8030 na koniec 2008 r. do 7270 na koniec 2011, tj. o 9,5%.

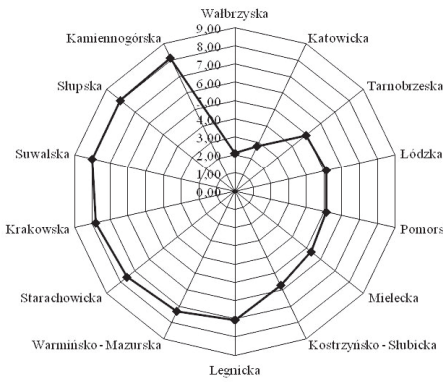
W dalszej części przedstawionego badania 14 specjalnych stref ekonomicznych dokonano wyliczenia wartości odległości badanych obiektów od obiektu wzorcowego i uporządkowania obiektów w kolejności od najlepszego do najgorszego⁹. Ponadto na wykresach radarowych (por. rys. 1) wyliczone odległości zostały zinterpretowane graficznie.

Analiza pozycji poszczególnych specjalnych stref ekonomicznych od obiektu wzorcowego pokazuje, że w 2008 r. liderem była wałbrzyska SSE „INVEST-PARK”, dzięki bardzo dobremu wynikowi finansowemu (odpowiadającemu wzorcowi rozwojowi) oraz znacznej powierzchni całkowitej strefy. Za strefą wałbrzyską znalazła się katowicka SSE. Z sześciu badanych cech aż pięć (liczba ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w strefie, poniesione nakłady inwestycyjne, utworzone miejsca pracy, powierzchnia całkowita strefy i nakłady na budowę infrastruktury) to wartości wzorcowe, tj. najkorzystniejsze¹⁰. Jedyne wyniki finansowe spółki zarządzającej strefą katowicką był nieznacznie powyżej średniej wartości dla wszystkich stref ekonomicznie uprzywilejowanych. Trzecie miejsce przypadło

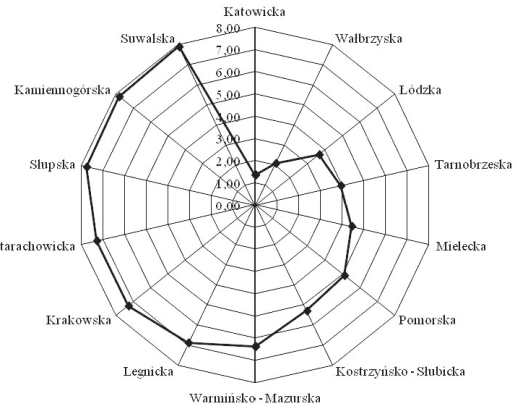
⁹ „Najlepszy” obiekt to ten, którego odległość od obiektu wzorcowego jest najmniejsza.

¹⁰ Częstkowe wartości odległości od obiektu wzorcowego są równe zeru.

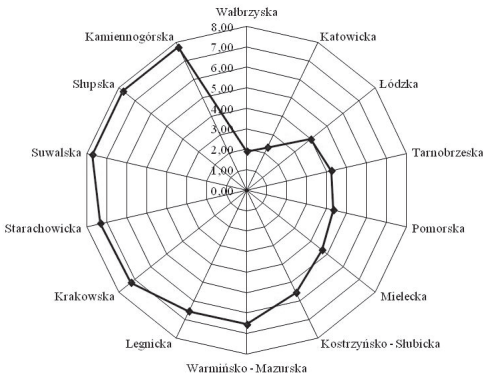
w 2008 r. tarnobrzesckiej SSE „EURO-PARK WISŁOSAN”, dzięki wzrostowi nakładów inwestycyjnych, w tym także na inwestycje związane z budową infrastruktury. Rok 2008 był okresem słabych osiągnięć strefy mieleckiej, pomimo że badane zmienne nie odbiegały od średnich. W 2008 r. wyższą pozycję od SSE EURO-PARK Mielec zajęła strefa łódzka (zwiększone nakłady inwestycyjne) oraz pomorska SSE (bardzo dobry wynik finansowy). Natomiast na ostatnich miejscach znalazły się strefy: kamienogórska, śląska i suwalska, w których wszystkie badane cechy były znacznie poniżej średnich wartości.

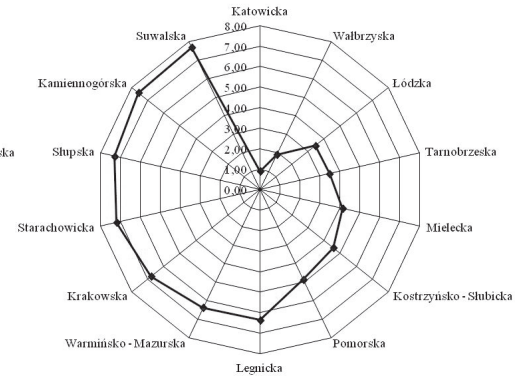
Rys. 1.1. Odległość SSE od obiektu wzorcowego w 2008 r.

Rys. 1.2. Odległość SSE od obiektu wzorcowego w 2009 r.

Rys. 1.3. Odległość SSE od obiektu wzorcowego w 2010 r.

Rys. 1.4. Odległość SSE od obiektu wzorcowego w 2011 r.

Rys. 1. Odległość specjalnych stref ekonomicznych od obiektu wzorcowego w latach 2008-2011

Źródło: opracowanie własne.

Rok 2009 był kolejnym bardzo udanym okresem dla katowickiej SSE. Podobnie jak w roku poprzednim, była ona liderem ze względu na cztery analizowane zmienne (liczbę ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w strefie,

poniesione nakłady inwestycyjne, utworzone miejsca pracy, a także nakłady na budowę infrastruktury). Wynik finansowy spółki zarządzającej strefą katowicką wciąż pozostawał nieznacznie powyżej średniej wartości dla wszystkich specjalnych stref ekonomicznych. Na drugą pozycję spadła wałbrzyska SSE „INVEST-PARK” co związane było ze słabszym wynikiem finansowym. Swoje miejsce poprawiła strefa łódzka kosztem tarnobrzeskiej SSE „EURO-PARK WISŁOSAN”. Z przeprowadzonej analizy wynika, że poprawa pozycji nastąpiła dzięki bardzo dobremu wynikowi finansowemu (na poziomie wzorca rozwoju). Podobnie jak w roku 2008 ostatnie miejsca przypadły strefom: suwalskiej, kamiennogórskiej i śląskiej.

W 2010 r. na pozycję lidera wysunęła się wałbrzyska SSE „INVEST-PARK” dzięki bardzo dobremu wynikowi finansowemu oraz poprawie nakładów na budowę infrastruktury (odpowiadającym wzorcowi rozwoju). Strefa katowicka wciąż miała przewagę nad pozostałymi strefami ekonomicznie uprzywilejowanymi co do liczby ważnych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej. Przewodziła też w poniesionych nakładach inwestycyjnych, utworzonych miejscach pracy, powierzchni całkowitej strefy, ale wynik finansowy zarządzającego katowicką SSE odbiegał znacząco od wyniku finansowego spółki zarządzającej strefą wałbrzyską i był nieznacznie powyżej średniej dla ogółu. Trzecie miejsce w 2010 r. utrzymała łódzka SSE mimo gorszego wyniku finansowego. Natomiast na ostatnich pozycjach znalazły się strefy: kamiennogórska, śląska i suwalska, w których wszystkie badane cechy były znacznie poniżej średnich wartości dla wszystkich specjalnych stref ekonomicznych.

Rok 2011 to kolejny bardzo udany rok dla lidera, tj. katowickiej SSE, dzięki wzorcowym wartościom dla pięciu pierwszych analizowanych zmiennych oraz dodatkowo poprawie wyniku finansowego spółki zarządzającej strefą katowicką (powyżej średniej wartości dla wszystkich badanych obiektów). Rok 2011 to również bardzo dobry okres dla wałbrzyskiej SSE „INVEST-PARK”. W 2011 r. wynik finansowy spółki zarządzającej strefą wałbrzyską zbliżony był do najlepszego wyniku finansowego osiągniętego przez zarządzającego tarnobrzeską SSE „EURO-PARK WISŁOSAN”. Swoje miejsce utrzymała także strefa łódzka. Tradycyjnie już ostatnie pozycje przypadły suwalskiej SSE, kamiennogórskiej SSE Małej Przedsiębiorczości i śląskiej SSE.

4. Podsumowanie

Ocena efektywności funkcjonowania stref ekonomicznie uprzywilejowanych i ich wpływu na otoczenie jest zadaniem wymagającym pogłębionych i dokładnych badań każdej z nich z osobna. Jednocześnie taka analiza jest zadaniem nietrywialnym, gdyż przy jej formułowaniu należy wziąć pod uwagę bardzo wiele czynników oraz pamiętać o tym, że ten sam fakt może być oceniany odmiennie przez różne podmioty czy grupy interesu¹¹.

¹¹ T. Kubin, *Specjalne strefy ekonomiczne jako forma pomocy przedsiębiorcom ze strony państwa*, [w:] M. Koczyński, W. Wojtasik (red.), wyd. cyt., s. 32.

Ocena efektów działalności specjalnych stref ekonomicznych zlokalizowanych na terytorium Polski pokazuje, iż w analizowanym okresie najlepsze wyniki osiągały przede wszystkim duże strefy, tj. wałbrzyska SSE „INVEST-PARK”, katowicka SSE, łódzka SSE oraz tarnobrzeska SSE „EURO-PARK WISŁOSAN”. Natomiast w gorszej kondycji znajdowały się najmniejsze obszary uprzywilejowania inwestycyjnego, tj. strefy: kamiennogórska, słupska i suwalska. W tym miejscu warto zastanowić się nad efektywnością polskich specjalnych stref ekonomicznych, czy jest ona zbieżna z wyborem konkretnej lokalizacji inwestycji realizowanej przez kapitał zagraniczny, a także czy firmy międzynarodowe, wybierając miejsce przedsięwzięcia, kierują się wyłącznie swoimi indywidualnymi preferencjami, czy też uwzględniają oczekiwania kraju goszczącego.

Analiza efektów funkcjonowania stref ekonomicznie uprzywilejowanych w Polsce jest przedsięwzięciem obejmującym wiele aspektów. W wyniku złożoności zjawisk zachodzących na terenach poszczególnych stref całościowa ocena jest bardzo utrudniona. Mimo to, można stwierdzić, iż specjalne strefy ekonomiczne nadal są pożądanym instrumentem polityki regionalnej, który jest w stanie stworzyć warunki atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów¹².

Podsumowując, można powiedzieć, że nawet jeśli strefy ekonomicznie uprzywilejowane nie do końca spełniły zadania określone w ustawie, to i tak ich obecność w polskiej gospodarce należy ocenić pozytywnie. Dzięki nim udało się nie tylko zwiększyć wolumen inwestycji zagranicznych w gospodarce krajowej, ale także przyciągnąć znane międzynarodowe koncerny.

Przedstawiona w niniejszym artykule problematyka jest bardzo szeroka i nie wyczerpuje w pełni zaprezentowanych wątków. W związku z tym autor zamierza kontynuować badania w tym zakresie, a szczególnie w aspekcie analizy wpływu specjalnych stref ekonomicznych zlokalizowanych na terytorium Polski na otaczającą przestrzeń społeczno-ekonomiczną. Pełna weryfikacja zjawiska będzie bowiem możliwa do przeprowadzenia dopiero wtedy, gdy zakończy się określony czas funkcjonowania zastosowanego instrumentu polityki regionalnej. Aktualne już dzisiaj pytanie o przyszłość przedsiębiorców inwestujących na obszarach uprzywilejowanych otwiera nowy etap w historii badań nad specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Literatura

- Broszkiewicz P., *Specjalne strefy ekonomiczne jako czynnik rozwoju regionalnego (na przykładzie Dolnego Śląska w latach 1997-2005)*, rozprawa doktorska (niepublikowana), Akademia Ekonomiczna im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2006.
- Hajduga P., *Instytucja specjalnej strefy ekonomicznej jako instrument polityki regionalnej państwa*, rozprawa doktorska (niepublikowana), Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2010.

¹² P. Broszkiewicz, wyd. cyt.

- Kolczyński M., Wojtasik W. (red.), *Innowacyjne i społeczne oddziaływanie specjalnych stref ekonomicznych i klastrów w Polsce*, Towarzystwo Inicjatyw Naukowych, Katowice 2010.
- Kubin T., *Specjalne strefy ekonomiczne jako forma pomocy przedsiębiorcom ze strony państwa*, [w:] M. Kolczyński, W. Wojtasik (red.), *Innowacyjne i społeczne oddziaływanie specjalnych stref ekonomicznych i klastrów w Polsce*, Towarzystwo Inicjatyw Naukowych, Katowice 2010.
- Susmarski S., *Zasady pomiaru efektywności specjalnych stref ekonomicznych*, [w:] E. Urbańczyk (red.), *Strategie wzrostu wartości przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007.
- Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (DzU 1994, nr 123, poz. 600, tekst jednolity: DzU 2007, nr 42, poz. 274, z późn. zm.).

SPECIAL ECONOMIC ZONES IN POLAND VS. FINANCIAL AND ECONOMIC CRISIS

Summary: Special economic zones are one of the instruments of regional policy in Poland. The primary purpose of them was to attract capital for economic activation of specific areas, which has consequently led to the acceleration of social and economic development of the region. Among the milestones it is important to set apart above all the increase in employment and the improvement of the situation on the labor market. This article draws special attention to the effects of operation of special economic zones located in Poland in the period from 2008, that is the year considered as the beginning of global financial and economic crisis.

Keywords: special economic zone, financial and economic crisis, multi-dimensional comparative analysis, effects of operation of special economic zones in Poland.